

Geachte opdrachtgevers en andere betrokken partijen in de transgenderzorg,

In deze tussentijdse brief geven we u inzicht in de ontwikkelingen in de transgenderzorg en in de voortgang van onze werkzaamheden als kwartiermaker. Een update over de wachttijdeninformatie is geen onderdeel van de brief en zal in het eerste kwartaal 2021 volgen. De hier beschreven punten zijn ook aan de orde geweest in het najaarsoverleg transgenderzorg dat online plaatsvond op 10 november 2020 waaraan vrijwel alle relevante partijen in de transgenderzorg deelnamen.

De volgende punten komen in deze brief aan de orde:

1. [Reacties op de Toekomstvisie Transgenderzorg](#)
2. [Handreiking Transgenderzorg voor Gemeenten](#)
3. [Updates uit het zorgveld](#)
4. [Vervolgacties Kwartiermaker](#)

1. Reacties op de Toekomstvisie Transgenderzorg

In mei dit jaar hebben wij de Toekomstvisie Transgenderzorg gepubliceerd waarin vooruit wordt gekeken naar wat er de komende vijf jaar gaat – of zou moeten gaan gebeuren om de zorg voor transgenderpersonen toegankelijker te maken. Wij hebben de belangrijkste partijen in de transgenderzorg – in elk geval de zorgverzekeraars, de (grote) aanbieders van zorg en de vertegenwoordigende organisaties van transgender personen in de zorg – gevraagd om een eigen interpretatie te formuleren op de Toekomstvisie.

We hebben 18 reacties ontvangen. Wij waarderen het zeer dat verschillende partijen een interpretatie hebben gegeven aan de visie en daarmee ook zelf aangeven welke richting zij de komende jaren op willen.

De belangrijkste punten uit de reacties:

- Alle partijen onderschrijven de noodzaak van verdere investeringen in de toegankelijkheid van de transgenderzorg en de wil om netwerkzorg uit te breiden en de verstevigen.
- Het waar mogelijk verplaatsen van de niet-complexe somatische zorg naar huisartsen krijgt steun.
- Enkele reacties geven nadere invulling aan de discussie over de indicatiestelling en depathologisering.
- Er wordt benoemd dat de scheidslijn tussen zorg/emancipatiebeleid erg dun is. Maatschappelijke acceptatie heeft veel invloed op de zorgvraag.
- Transvisie en TNN geven in hun reactie op de Toekomstvisie aan altijd een sterke focus blijven hebben op het informeren van transgender personen. De Kwartiermaker heeft een fusie voorgesteld om de positie van de belangenorganisaties te versterken. Beide partijen zien een fusie niet als doel op zich. Daarnaast geven ze aan dat om kwaliteit en continuïteit te blijven waarborgen structurele financiering nodig is.

Nu duidelijk is hoé de belangrijkste partijen deze Toekomstvisie ten uitvoer gaan brengen, kunnen zij elkaar daarop aanspreken en elkaar daarin versterken. De Toekomstvisie en de reacties vormen

een richtingwijzer voor het handelen van de Kwartiermaker en ook de NZa heeft naar ons toe aangegeven dat zij dit zullen meenemen in hun toezicht. De Toekomstvisie, alle reacties en een korte samenvatting zijn te vinden op de website van Zorgvuldig Advies¹.

2. Handreiking Transgenderzorg voor Gemeenten

Vanuit zorgaanbieders hebben wij signalen ontvangen over knelpunten in het beleid bij gemeenten omtrent transgenderzorg. Als reactie op dit signaal hebben wij in zeer goede samenwerking met de Vereniging Nederlandse Gemeenten, kennisinstituut Movisie en zorgaanbieders Check-in Coaching, Jonx en Genderteam Zuid-Nederland een handreiking voor gemeenten geschreven. We hebben de handreiking ter consultatie voorgelegd bij TNN, Transvisie, Het Nederlands Jeugdinstituut en enkele gemeenten. Van deze partijen hebben wij waardevolle feedback ontvangen.

Het doel van de handreiking is om gemeenten te ondersteunen om psychologische zorg voor kinderen en jongeren op goed te organiseren en in te kopen. De handreiking is geschreven voor beleidsmakers, uitvoerders en wethouders en bevat naast aanbevelingen voor gemeenten ook informatie over de transgenderzorg. Nu de handreiking is afgerond zullen de VNG en Movisie in een aantal bijeenkomsten aandacht vragen voor deze handreiking. De Handreiking Transgenderzorg voor Gemeenten is gepubliceerd op onze website².

3. Updates uit het zorgveld en van de Kwartiermaker

Op 10 november 2020 vond het najaarsoverleg transgenderzorg online plaats, onder voorzitterschap van de Kwartiermaker. Tijdens dit overleg zijn de ontwikkelingen bij de deelnemende partijen aanbod gekomen. In totaal hebben afgevaardigden van 24 partijen uit de transgenderzorg deelgenomen (zie bijlage). Op de agenda stonden de volgende punten: toelichting op de reacties op de Toekomstvisie Transgenderzorg, toelichting op de Handreiking voor Transgenderzorg voor Gemeenten en het bespreken van updates vanuit de Kwartiermaker en het zorgveld. Alle deelnemende organisaties hebben kort het woord gekregen om toelichting te geven op de ontwikkelingen die spelen bij de betreffende organisaties.

We kijken terug op een goede bijeenkomst in constructieve sfeer waarbij de ontwikkelingen in het veld goed zijn belicht. Hieronder samengevat aan aantal belangrijke punten:

- Uitbereiding aanbod - Het aanbod in de transgenderzorg bereid zich uit, zowel in de endocrinologische zorg, GGZ en de chirurgische zorg. Zo is het Maasstad Ziekenhuis per 1 augustus officieel van start gegaan met transgenderzorg met een instroom van twee patiënten per week. Daarnaast gaat het Zaans MC in het eerste kwartaal van 2021 een zorgpad aanbieden waarin 50 kinderen jaarlijks kunnen starten. Het Radboud UMC wil vanaf februari 2021 gaan starten met transgenderzorg voor volwassenen. Daarnaast zijn zowel Check-in Coaching als psychologen praktijk De Vaart bezig met het uitbreiden van GGZ capaciteit. Dit jaar is ook de Gender Clinic van start gegaan met opschalen van zorg (het gaat om met name uitvoering van mastectomieën). Daarnaast zijn we als kwartiermaker nog in gesprek met enkele andere partijen die zich voorbereiden op nieuw aanbod van zorg.
- Netwerkvorming - Het is bemoedigend om te zien dat er veel wordt samengewerkt tussen verschillende organisaties en veel nieuwe netwerk afspraken worden gemaakt.

¹ De reacties zijn te vinden via: zorgvuldigadvies.nl/actueel/reacties-op-toekomstvisie-transgenderzorg-geven-richting-aan-de-zorg/

² De handreiking is te vinden via: zorgvuldigadvies.nl/actueel/handreiking-transgenderzorg-voor-gemeenten-gepubliceerd/

- Wachttijden - Vanuit enkele zorgaanbieders (bijvoorbeeld het UMC Groningen en het Medisch Spectrum Twente) is aangegeven dat de wachttijden lijken op te lopen onder meer als gevolg van de corona maatregelen. Dit is een zorgelijk signaal. Wij zullen pas na een nieuwe uitvraag van wachttijdeninformatie begin volgend jaar meer kunnen zeggen over veranderingen in de wachttijden. Ondertussen blijven we als kwartiermaker werken aan het vergroten van het aanbod door het punt te adresseren bij zorgverzekeraars en aanbieders.
- Zorginkoop - De zorgverzekeraars vinden toegankelijkheid van zorg de belangrijkste focus voor zorginkoop. Zorgverzekeraars zetten zich in om voldoende zorg inkopen.
- Zorgbemiddeling - De Kwartiermaker maakt samen met Zorgverzekeraars Nederland en Transvisie een aanzet om verzekerden te begeleiden naar organisaties met een kortere wachtlijst. In de Toekomstvisie Transgenderzorg hebben wij eerder deze aanbeveling gedaan³. Nu al hebben zorgbemiddelaars bij enkele zorgverzekeraars meer oog voor en informatie over transgenderzorg, vanaf begin volgend jaar is het doel dat verzekerden van alle (grote) zorgverzekeraars contact op kunnen nemen met de verzekeraars en zij voldoende informatie hebben voor goede begeleiding.
- Vervolgopdracht - De huidige opdracht aan de Kwartiermaker Transgenderzorg loopt af aan het einde van het eerste kwartaal 2021. De intentie bestaat om de opdracht te verlengen tot eind 2021. Er is overleg met de opdrachtgevers over een vervolg.

4. Vervolgacties Kwartiermaker Transgenderzorg

De komende periode zullen wij als Kwartiermaker de 'makelaarsrol' blijven vervullen en organisaties ondersteunen waar nodig bij het vormen van nieuw zorgaanbod, netwerkafspraken en inkoopafspraken. We zien dat het zorgaanbod zich uitbereid en verwachten dat komende periode een aantal ziekenhuizen kunnen starten met het leveren van zorg. We verwachten deze uitbereiding van capaciteit terug te zien in de wachttijden uitvraag die wij in het eerste kwartaal van volgend jaar zullen uitvoeren. Natuurlijk hopen we dat dit ook effect heeft op de wachttijden, echter zou het kunnen dat, gezien de signalen uit het veld over toename van wachttijden als gevolg van de corona maatregelen, de huidige toename van capaciteit nog niet voldoende is om de wachttijden te laten dalen.

We zullen ons komende periode ook richten op betere bemiddeling van mensen op de wachtlijsten in samenwerking met verzekeraars en Transvisie. Daarnaast werken we samen met twee endocrinologen en een psychiater aan een notitie waarin we beschrijven hoe in de praktijk het verplaatsen van een deel van de transgenderzorg naar de huisarts er uit kan zien. Deze notitie willen wij voorleggen aan de NHG en aanbieden aan huisartsen die deze beweging willen maken en zorgverzekeraars ten behoeve van hun zorginkoop.

---

³ De Toekomstvisie Transgenderzorg is te vinden via: [zorgvuldigadvies.nl/actueel/toekomstvisie-transgenderzorg-gepubliceerd/](https://www.zorgvuldigadvies.nl/actueel/toekomstvisie-transgenderzorg-gepubliceerd/)